

نام و نشان سرخسی ها

پرنده‌ای زیبارو، قوام، طوایف و آبادی های سرخس

علی اصغر نامی

سرشناسه: نامی، علی اصغر، ۱۳۴۲-

عنوان و نام پدیدآور: نام و نشان سرخسی ها (پژوهشی در باره اقوام، طوایف و آبادی های سرخس) / علی اصغر نامی

مشخصات نشر: مشهد، پیام دانشور، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۴۴۲ ص.: مصور

شابک: 978-964-95390-1-0

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

عنوان دیگر: پژوهشی درباره اقوام، طوایف و آبادی های سرخس.

موضوع: طایفه ها -- ایران -- سرخس (شهرستان)

موضوع: Clans--Iran--Sarakhs

موضوع: قوم شناسی -- ایران -- سرخس (شهرستان)

موضوع: Ethnology--Iran--Sarakhs

موضوع: سرخس (شهرستان)

موضوع: Sarakhs (Iran)

رده بندی کنگر: DSR ۲۰۹۵/۳۹۵ ۱۵۵ ر/۲۰۹۵

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۸۱۸

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۶ ۴۳۱

انتشارات پیام دانشور

نام و نشان سرخسی ها (پژوهشی در باره اقوام، طوایف و آبادی های سرخس)

نویسنده علی اصغر نامی (۲ ۰۰۰ ۰۰۰ ۰۹۱۵)

صفحه آرا: تکتم هوشمند

طرح جلد: نخعی

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

چاپ: معین

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۵۳۹۰-۱-۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

نشانی انتشارات: مشهد، بلوار شهید فرامرز عباسی، فرامرز عباسی ۱۷، پلاک ۱۳، تلفن ۳۶۰۴۹۴۲۱ همراه ۰۹۱۵۳۵۹۷۲۲۳

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نویسنده است.

فهرست مطالب

۱۴	پیشگفتار
۲۰	مقدمه
۳۴	ماهیت پژوهش و اهداف آن
۳۵	مشکلات پژوهش و کاستی‌های آن
۳۷	فصل اول: اقوام، طوایف و گروه‌ها
۳۸	علل و عوامل مهاجرت سرخس
۴۱	خاستگاه‌های مهاجرتی سرخس‌ها در داخل و خارج مرزهای ایران کنونی
۴۳	موج‌های مهاجرت به سرخس
۴۴	محل سکونت اولیه مهاجرین سرخس
۴۵	چادرنشینی و کوچروی در سرخس
۴۹	شیوه اصلی معیشت اولیه
۴۹	وابستگی‌های خویشاوندی و پیوندهای گسسته شده در روستای رودخانه نجن و مرز سرخس
۵۵	شهریور ۱۳۲۰. ش فراز برجسته تاریخ معاصر سرخس
۵۹	دسته بندی اقوام، طوایف و گروه‌های مهاجر به سرخس
۶۱	زبان و گویش
۶۴	مذهب
۶۵	نام‌های خانوادگی و پیشینه ثبت احوال در سرخس
۷۲	معرفی اقوام و طوایف
۷۳	۱. ترکمن‌ها
۷۵	۲. عرب سرخس‌ها (عرب‌های شهر سرخس)
۸۵	۳. هراتی‌ها
۸۶	۴. بحرینی‌ها
۸۶	۵. زابلی‌ها (سیستانی‌ها)

۶. بلوچ‌ها ۹۹
۷. عرب‌های جنوب خراسان (عرب‌های عربخانه) ۱۱۰
۸. ترک‌های آذربایجانی ۱۱۳
۹. علی‌میرزایی‌ها ۱۲۶
۱۰. مروی‌ها ۱۳۴
۱۱. بخارایی‌ها ۱۳۵
۱۲. سمرقندی‌ها ۱۳۷
۱۳. تاشکندی‌ها ۱۳۷
۱۴. تخته بازارها ۱۳۷
۱۵. خوقندی ۱۳۸
۱۶. ایالت‌های پرو، آخال و عشق آباد جمهوری ترکمنستان ۱۳۸
۱۷. هندی‌ها ۱۴۰
۱۸. شاهسوندها ۱۴۱
۱۹. ترششی‌ها/ کاشمیری‌ها ۱۴۳
۲۰. مشهدی‌ها ۱۴۵
۲۱. افغان‌ها ۱۴۶
۲۲. سادات کابلی ۱۴۷
۲۳. خاوری‌ها ۱۴۹
۲۴. تیموری‌ها ۱۵۳
۲۵. میرزادوستی‌ها ۱۵۴
۲۶. قایینی‌ها، بیرجندی‌ها، بُهلولی‌ها ۱۵۵
۲۷. کرمانی‌ها ۱۵۷
۲۸. بختیاری‌ها ۱۵۸
۲۹. لر‌ها ۱۵۸
۳۰. تربتی‌ها/ تربت حیدریه‌ای‌ها ۱۵۸
۳۱. نیشابوری‌ها ۱۵۹
۳۲. سبزواری‌ها ۱۶۰

۱۶۰	۳۳. قاجارها
۱۶۱	۳۴. اصفهانی‌ها
۱۶۲	۳۵. باخرزی‌ها
۱۶۲	۳۶. تایبادی‌ها
۱۶۲	۳۷. صالح آبادی‌ها
۱۶۳	۳۸. شیرازی‌ها
۱۶۳	۳۹. قزوینی‌ها
۱۶۳	۴۰. سانی‌ها
۱۶۴	۴۱. اریزی‌ها
۱۶۴	۴۲. کرمانی‌ها
۱۶۵	۴۳. کردهای شمال خراسان
۱۶۵	۴۴. چنارانی‌ها
۱۶۵	۴۵. کلاتی‌ها
۱۶۶	۴۶. بجنوردی‌ها
۱۶۶	۴۷. درگزی‌ها
۱۶۶	۴۸. فردوسی‌ها
۱۶۶	۴۹. بجستانی‌ها
۱۶۶	۵۰. کاخکی‌ها
۱۶۶	۵۱. گنابادی‌ها
۱۶۶	۵۲. کبیری‌ها
۱۶۷	۵۳. بشرویه‌ای‌ها
۱۶۷	۵۴. طبسی‌ها
۱۶۷	۵۵. شمالی‌ها
۱۶۸	۵۶. یزدی‌ها
۱۶۸	۵۷. یهودی‌ها
۱۶۹	۵۸. سایر سرخسی‌ها
۱۷۰	سرخسی‌های خارج از شهرستان سرخس

دلائل اصلی همبستگی قومی طایفه ای دیرپا در سرخس ۱۷۲

فصل دوم: روستاها ۱۷۷

۱. مزدوران ۱۸۱

۲. عباس آباد ۱۹۱

۳. آصف آباد ۱۹۳

۴. قوش عظیم ۱۹۴

۵. قلعه قصاب ۱۹۶

۶. قوش سربو ۱۹۸

۷. دولت آباد ۱۹۸

۸- قاسم آباد ۲۰۱

۹- کچولی ۲۰۲

۱۰. سنگر ۲۰۶

۱۱. جهند پایین ۲۰۸

۱۲. شیرتپه ۲۰۹

۱۳. صمدآباد/ کلاته مامخان ۲۱۳

۱۴. کلاته مُره‌ای ۲۱۴

۱۵. نوروزآباد ۲۱۵

۱۶. چشمه شور ۲۱۶

۱۷. اسلام‌قلعه ۲۱۷

۱۸. چاله‌زرد ۲۱۸

۱۹. کلاته گلزار ۲۱۹

۲۰. آبمال ۲۱۹

۲۱. دَقْ بُهلُول ۲۲۰

۲۲. گنبدلی ۲۲۱

- ۲۲۴..... قطار چاه..... ۲۳
- ۲۲۵..... کلاته الله‌نظر..... ۲۴
- ۲۲۶..... نوبنیاد..... ۲۵
- ۲۲۷..... کند کلی..... ۲۶
- ۲۲۹..... یاز تبه..... ۲۷
- ۲۳۰..... حسن آباد / تام جُر..... ۲۸
- ۲۳۲..... قوئ، چاکر..... ۲۹
- ۲۳۳..... چه م حمد..... ۳۰
- ۲۳۴..... ابراهیم آباد..... ۳۱
- ۲۳۵..... قوش خز عی..... ۳۲
- ۲۴۰..... قوش علیجان..... ۳۳
- ۲۴۲..... قوش کهنه..... ۳۴
- ۲۴۴..... قلعه‌نو / لطیف آباد..... ۳۵
- ۲۴۵..... تام مختار..... ۳۶
- ۲۴۵..... تام رسول..... ۳۷
- ۲۴۶..... بدلی..... ۳۸
- ۲۴۷..... حاجی مدد..... ۳۹
- ۲۴۸..... خداداد..... ۴۰
- ۲۴۸..... دراز آب..... ۴۱
- ۲۴۹..... شکر الله..... ۴۲
- ۲۴۹..... شور یجه سفلی..... ۴۳
- ۲۵۱..... شور یجه علیا..... ۴۴
- ۲۵۳..... شور قلعه / کلاته صاحب‌داد..... ۴۵
- ۲۵۳..... کلاته کیانی..... ۴۶
- ۲۵۴..... پسکمر..... ۴۷

۴۸. شلغمی سفلی ۲۵۶
۴۹. شلغمی وسطی ۲۵۶
۵۰. شلغمی علیا ۲۵۷
۵۱. شوراب علیا ۲۵۷
۵۲. شوراب سفلی ۲۵۸
۵۳. شوراب وسطی ۲۵۸
۵۴. قره سنگی ۲۵۹
۵۵. صدر آباد ۲۵۹
۵۶. ارتینج ۲۶۱
۵۷. بید سوخته ۲۶۱
۵۸. کاریزک ۲۶۲
۵۹. جهانگیر علیا ۲۶۲
۶۰. چنار سوخته ۲۶۳
۶۱. درخت بید سفلی ۲۶۳
۶۲. درخت بید علیا ۲۶۴
۶۳. یک بید ۲۶۴
۶۴. بزنگان ۲۶۵
۶۵. آبدراز ۲۷۲
۶۶. کلاته عوض ۲۷۲
۶۷. زالوغال ۲۷۳
۶۸. قُرُقَره ۲۷۳
۶۹. باغک ۲۷۴
۷۰. پل گزی ۲۷۵
۷۱. دربند سفلی ۲۷۶
۷۲. دربند علیا ۲۷۶

۲۷۷.....	۷۳. قره قیطان
۲۷۷.....	۷۴. معدن آق دریند
۲۸۰.....	۷۵. بغیغو
۲۸۱.....	۷۶. رحمت آباد
۲۸۱.....	۷۷. پده‌ها
۲۸۲.....	۷۸. چکودر
۲۸۳.....	۷۹. ش. لُق
۲۸۵.....	۸۰. مهم. خانه شازده/ کافه آسایش لاله
۲۸۶.....	روستاها، متروکه مکان‌ها
۲۸۶.....	۱. بخش مرکزی
۲۸۷.....	الف) روستاهای متروکه و خالی از سکنه
۲۹۱.....	ب) مکان‌ها
۲۹۶.....	۲. بخش مرزداران
۲۹۶.....	الف) روستاهای متروکه و خالی از سکنه
۲۹۷.....	ب) مکان‌ها

فصل سوم: مقالات ۳۰۳

۳۰۳.....	وقایع مهم و تأثیر گذار تاریخ سرخس و مرتبط با آن در دو قرن گذشته
۳۱۷.....	مرزبانان محلی سرخس
۳۲۷.....	معرفی یکی از سرداران محلی سرخس، حاج جهن خان
۳۳۳.....	یاد چند تن از بزرگان سرخس
۳۳۷.....	۱. حاج سید موسی مروج الشریعه (معمد الشریعتی)، مروج دیانت و پناهگاه مردم
۳۴۱.....	متن تلگراف آقا سید موسی، اشراف، تجار و کسبه سرخس به مجلس شورای ملی
۳۴۲.....	یکی از پاسخ‌های مجلس شورای ملی به آقا سید موسی و دیگر بزرگان سرخس
۳۴۳.....	۲. ملا علی رضا خزاعی، نماد وحدت اقوام و طوایف و دفاع از حقوق مردم

۳. حاج اسدالله خان اسدخانی، مرزبان دلیر سرحد سرخس ۳۴۷
۴. شیخ محمد طاهر صمدی بخارایی، پیشماز پارسا ۳۵۱
- سرخسیه‌ها ۳۵۵
- منابع و مآخذ ۳۷۷
- الف) منابع شفاهی ۳۷۷
- ب) منابع مکتوب ۳۸۲

پیوست‌ها: اسناد، نقشه‌ها و تصاویر ۳۸۶

- ۱- اسناد ۳۸۶
- ۲- تصاویر و نقشه‌ها ۴۰۵
- ۳- سیمای سرخسی‌ها ۴۱۳

شناختن و شناساندن هر گوشه از سرزمین، تاریخ، فرهنگ و مردم کشورمان به مثابه گامی در مسیر ایران‌شناسی و نیاز امروز و هر روز ما ایرانیان است. مسیری که به گمان من پیمودن آن برای هر ایرانی و به هر اندازه که بدان توفیق یابد موجب مباهات و خدمت به ملت و میهن است، چنانچه بزرگی همچون مجتبی مینوی فرموده: اگر به اندازه بال پشای به تمدن و فرهنگ ایران خدمت کرده باشم زندگانی من بیهوده نبوده است.

به تعبیر یکی دیگر از مفاخر هنر این سرزمین، ایران با تنوع کم نظیرش که اقوام گوناگون با خرده فرهنگ‌های قومی، زبانی، مذهبی و محلی بسیاری را در خود جای داده به راستی همچون گلستانی با گل‌های رنگارنگ است. گل‌هایی که هریک زیبایی و بوی خوش خود را دارد. سرخس نیز هم‌رنگ نمونه‌ای از کشور پهناورمان ایران از حیث گوناگونی قومی و طایفه‌ای، اگر نگوییم بی‌نظیر قطعاً کم‌نظیر است. و مطالعه در باره آن نیز برای علاقه‌مندان خالی از لطف نیست. شناساندن همه جادوهای سرسبزی همچون سرخس به دلیل برخورداری از پیشینه تمدنی و تاریخی دیرپا، تنوع ترکیب اجتماعی و فرهنگی و دیگر گونی‌های شدید آن در نیم قرن اخیر که در زمینه‌های مختلف از اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، تجاری و روابط فرامرزی آن به وقوع پیوسته و همچنان هم با شتاب ادامه دارد، کاری نیازمند مطالعه‌ای با مشارکت پژوهشگرانی از رشته‌های گوناگون است. آنچه من در این کتاب به آن پرداخته‌ام از حیث سطح، مطالعه‌ای توصیفی و نه تحلیلی-تبیینی و از حیث موضوع ترکیبی از قوم‌نگاری^۱ و تاریخ محلی^۲ است تا به این وسیله با تدوین شناسنامه‌ای ولو مختصر به "حفظ و معرفی" و "تاریخ معاصر" و "افزایش همبستگی اجتماع محلی" آن کمکی شده باشد.

معمولاً در کشور ما مطالعاتی از این دست بیشتر به شهرها آن هم شهرهای بزرگ می‌پردازد و شهرهای کوچک و به ویژه روستاها با وجود این که بخش بزرگی از جمعیت کشور را حافظان و وارث فرهنگ و تمدن گذشته را تشکیل می‌دهند از آن بهره‌ای ندارند و بنابراین هویت^۳

۱- ethnography

۲- local history

۳- identity

تاریخی، اجتماعی و فرهنگی این شهرها و روستاها به تدریج در معرض فراموشی و نابودی قرار می‌گیرد. شاید تحقیقات و تألیفاتی از قبیل این کتاب بتواند تا اندازه‌ای ولو اندک به حفظ و حراست از این پیشینه و هویت کمک نماید، آن هم در عصر انفجار اطلاعات و تبادل آن از طریق امکانات مدرن دنیای مجازی که هیچ حد و مرزی نمی‌شناسد و موجب شتاب بی‌سابقه و شگفت‌انگیزی در دگرگون کردن همه جانبه زندگی انسان‌ها و از جمله هویت تمدنی، تاریخی و اجتماعی و فرهنگی آنان شده است.^۴ لذا به این وسیله خواسته‌ام مانع پاک شدن بخشی از حافظه تاریخی، دم‌دبار سرخس شده و شناسنامه‌ای از آنها را پیش روی شان قرار داده باشم.

کتاب که پیش روی خوانندگان گرامی قرار دارد بخشی از پژوهش‌های اجتماعی و فرهنگی نویسنده در باره شهرستان سرخس است که از حدود بیست و پنج سال پیش تاکنون به آن مشغول بوده‌ام. در وهله نخست اشتاق شخصی و تعلق خاطر به زادگاهم سرخس و مردم آن و در مرتبه بعدی علاقه مندی به تحقیق و ارتقاء رشته تحصیلی‌ام با تحقیقات اجتماعی مرا بر آن داشت تا از دوره تحصیل در رشته پژوهش‌های اجتماعی در دانشگاه فردوسی مشهد (۶۹-۱۳۶۵ ش) به "سرخس پژوهی" تمایل پیدا کنم.^۵ گذشت سال‌های طولانی و مشاهده نیازی که در زمینه پژوهش‌های اجتماعی و فرهنگی در سرخس وجود داشت شوق مرا به این عرصه از تحقیق افزون کرد. حاصل کار این شد که پایان نامه تحصیل‌ام در دوره لیسانس به نوشتن تک‌نگاری^۶ مفصلی از روستای قوش خزاغی اختصاص یافت و پایان نامه دوم، فوق لیسانس رشته جامعه‌شناسی دانشگاه تهران (۷۴-۱۳۷۰ ش) نیز عنوان "بررسی رشد شهرنشینی در سرخس با تکیه بر آثار

۴- در زمینه به فراموشی سپردن تاریخ و هویت ملت‌ها، میلان کوندرا (Milan Kundera) نویسنده اهل چک در رمان "خنده و فراموشی" به درستی چنین می‌نویسد: نخستین گام برای از میان برداشتن یک ملت پاک کردن حافظه آن است. باید کتاب‌ها، فرهنگ و تاریخش را از بین برد. بعد باید کسی را داشت که کتاب‌های تازه‌ای بنویسد، فرهنگ تازه‌ای جعل کند و تاریخ تازه‌ای اختراع کند.

۵- طی سال‌هایی که به پژوهش‌های اجتماعی مشغول بوده‌ام بیشترین بهره را از راهنمایی‌های آقایان دکتر حسین بهروان و به ویژه دکتر غلامرضا صدیق اورعی استادان جامعه‌شناسی دانشگاه فردوسی برده‌ام که وامدار لطف آنان هستم.

۶- تک‌نگاری (monography) مطالعه نسبتاً کاملی از همه ابعاد مربوط به یک واحد اجتماعی همچون شهر، روستا، ایل، خاندان، محله و نظایر آن است.

استقرار صنعت گاز در منطقه" را به خود گرفت.

برای تداوم سرخس پژوهی البته بهانه‌های دیگری نیز فراهم شد که انتشار مقالاتی در روزنامه‌های استانی (قدس و توس در اوایل دهه ۱۳۷۰. ش) و نشریات محلی^۷ (ماهنامه سرخس امروز شهرداری سرخس و دو هفته نامه سرخس در دهه ۱۳۸۰. ش)، اجرای دو طرح پژوهشی به درخواست پژوهشکده جهاد دانشگاهی مشهد و فرمانداری سرخس از آن جمله است. ولی مهم‌تر از همه اینها پژوهش‌های شخصی‌ام در این زمینه بوده‌است که حاصل آن گردآوری اطلاعات، عکس‌ها و اسناد تاریخی فراوان مربوط به تاریخ، فرهنگ و اجتماع سرخس در یکصد و پنجاه ساله اخیر است، دوره‌ای که تقریباً از تأسیس قلعه سرخس ناصری در سال ۱۲۳۷. ش (۱۸۵۸. م) آغاز و تا زمان حاضر را دربر گرفته و چنانچه توفیق یابم بنا دارم آنها را به تدریج منتشر نمایم. این پژوهش‌ها موضوعاتی همچون ساختار قومی طایفه‌ای شهرستان سرخس، سابقه شکل‌گیری آبادی‌ها، مهاجرت و جابجایی جمعیت، فرهنگ عمومی، پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های مردم شهر سرخس و مشکلات و مسائل اجتماعی را شامل می‌شود. پژوهش‌هایی که عمدتاً با استفاده از روش‌های کیفی و با استفاده از روش‌های مصاحبه و گفتگو، مشاهدات شخصی و جمع‌آوری اسناد و مدارک مربوطه صورت گرفته است. البته معدودی نیز از طریق پیمایش^۸ انجام یافته است.

دفتر نخست از مجموعه "سرخس ۱۰۰ ساله" انتشار کتاب "سرزمین و مردم مرزداران و مزدآوند"^۹ بود که در تابستان ۱۳۹۳. ش انتشار یافت. کتاب یاد شده مطالعاتی در زمینه تاریخ،

۷- ماهنامه "سرخس امروز" به عنوان نخستین نشریه محلی تاریخ سرخس در بهمن ۱۳۸۱. ش به صورت تمام رنگی در ۸ صفحه به همت غلامعلی نادری رئیس وقت شورای اسلامی شهر سرخس - که مدیر مسئول آن نیز بود- انتشار یافت. صاحب امتیاز این نشریه شهرداری سرخس است. دو هفته نامه "سرخس ۱۰۰ ساله" به عنوان نشریه‌ای که متعلق به بخش خصوصی است در شهریور ۱۳۸۳. ش به صاحب امتیازی و مدیریت مسئولی ^{۱۰} نشری/تری/تمدن خبرنگار با سابقه سرخس منتشر گردید.

۸- پیمایش (Survey) یکی از روش‌های تحقیق اجتماعی است که در آن اعضای جامعه آماری پرسش‌هایی در مورد موضوع مورد مطالعه محقق پاسخ می‌دهند. این کار از طریق پرکردن پرسشنامه و مصاحبه انجام می‌شود.

۹- مرزداران و مزدآوند نام‌هایی هستند که تاکنون دلیلی بر اصالت تاریخی آنها نیافته‌ایم و تنها طی دو دهه اخیر مورد استفاده قرار گرفته‌اند. من نیز در این پژوهش با اکراه آنها را به کار برده و ترجیح می‌دهم از همان نام تاریخی مرزداران استفاده کنم. در این زمینه مراجعه کنید به مقاله پیوست کتاب سرزمین و مردم مرزداران و مزدآوند با عنوان "اسم معرفه، اسم نکره، تأملی بر تغییر نام تاریخی مرزداران".

جغرافیای طبیعی، اقوام و طوایف، آبادی‌ها، اقتصاد و جاذبه‌های گردشگری شهر مزداوند و بخش مرزداران (هر دو با نام تاریخی مزدوران) است.

کتاب حاضر گام دوم در این مسیر است^{۱۰} و همانطور که شما خوانندگان عزیز در این کتاب خواهید دید شکل‌گیری ساختار اجتماعی کنونی شهرستان سرخس به سال‌های پس از تأسیس قلعه سرخس ناصری به سال ۱۲۳۷. ش (۱۸۵۸. م) و با مهاجرت گروه‌های قومی، طایفه‌ای گوناگونی از نواحی دیگر به این منطقه برمی‌گردد چرا که به دلیل شدت ناامنی ناشی از ترکمن تازی‌ها، منطقه سرخس برای مدتی بیشتر از نیم قرن خالی از سکنه بوده است. درست به همین دلیل است که امروزه هیچ کس را در سرخس نمی‌توان یافت که اجدادش بیشتر از یک صد و پنجاه سال پیش، ساکن این شهرستان بوده باشند.^{۱۱}

کتاب حاضر در سه فصل و مجموعه‌ای از پیوست‌هاست. در فصل نخست افزون بر مباحث مقدماتی، معرفی دیک به ۶۰ گروه شناخته شده از مهاجرین به سرخس پرداخته‌ام. اقوام، طوایف، تیره‌ها، خاندان‌ها و گروه‌های انسانی که از نواحی و نقاط مختلف خراسان، استان‌های دیگر کشور و حتی آن سوی مرزهای بین‌المللی رو به سوی سرخس آورده، طی دوره زمانی بیش از یک سده در این منطقه استوار یافته و ترکیب اجتماعی منطقه سرخس را تشکیل داده‌اند. فصل دوم کتاب که در پیوند تردید با فصل نخست آن تألیف شده به معرفی ۸۰ آبادی دارای سکنه و تعدادی از آبادی‌های متروکه یا مکان‌ها اختصاص یافته است، آبادی‌هایی که طی دوره یاد شده بنیان نهاده شده و یا بعضاً بر ویرانه‌های آبادی‌های تاریخی بنا شده‌اند. فصل سوم مقالاتی است که برای شناساندن بیشتر سرخس معاصر تهیه شده و در حقیقت با مباحث فصل‌های پیشین هماهنگ و همگون است. در پایان نیز پیوست‌های کتاب آورده شده که مجموعه‌ای از اسناد، تصاویر و نقشه‌های تاریخی و غیر آن می‌باشد.^{۱۲}

۱۰- سومین کتاب از مجموعه پژوهش‌های نویسنده در باره سرخس، به شکل‌گیری شهر سرخس و دگرگونی‌های آن از ابعاد تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی- فیزیکی از هنگام تأسیس قلعه سرخس ناصری در ۱۲۳۷. ش/ ۱۸۵۸. م تا زمان حاضر - اختصاص یافته که فاصله چندانی با انتشار ندارد.

۱۱- این احتمال وجود دارد که به طور استثناء اجداد معدود خانوارهای ترکمن ساکن شهر سرخس و همچنین اجداد برخی از تیره‌های جمشیدی و روتی (بروتی) متعلق به ایل تیموری، قبل از تأسیس قلعه سرخس ناصری نیز ساکن ناحیه سرخس بوده باشند اگرچه امروزه از روتی‌ها کسی در سرخس سکونت ندارد.

۱۲- از آنجا که در این کتاب در حد بسیار زیادی اسامی خاص شامل اقوام، طوایف، گروه‌ها، اشخاص و جای‌ها به

طی سال‌های طولانی که مشغول مطالعه و تحقیق در باره سرخس و مردم آن بوده‌ام بسیاری از همشهریان عزیزم در شهر سرخس، روستاهای آن، مشهد و سایر جاها با آغوش باز از من استقبال کرده و با بزرگواری وصف‌ناپذیری هر آنچه از اطلاعات شفاهی و مکتوب و عکس و سند داشتند در اختیارم قرار دادند که موجب خرسندی و سپاس فراوان است. نام این عزیزان در قسمت مربوط به منابع شفاهی آمده‌است. فرهیختگان عزیز سرخسی و غیر سرخسی نیز همواره مرا به پیمودن این راه تشویق کرده‌اند که سپاسگزار یکایک آنها هستم. آقایان حاج مهدی سلیمی و کمال مرکزی از فرهنگیان بازنشسته سرخسی از سر علاقه‌مندی و با حوصله متن را مطالعه کرده و پاره‌ای اشتباهات تایپی را متذکر شده‌اند که از آنان سپاسگزارم. اگرچه آوردن نام همه این عزیزان در اینجا ممکن نیست. ولی لازم می‌دانم از الطاف و مساعدت‌های آقایان دکتر سید حسین رئیس السادات، دکتر اکبر شعبانی، مهدی سیدی، حسین تبریزی‌نیا، محمد احمدی و مجتبی تبریزی‌نیا تشکر نمایم. انجمن محرم دوره چهارم شورای اسلامی و شهردار شهر سرخس نیز در فراهم آوردن بخشی از هزینه چاپ کتاب سهیم بوده‌اند که موجب امتنان است.^{۱۳}

یادآوری دو نکته را لازم می‌دانم، نخست این که خوانندگان فهیم نیک می‌دانند که عرصه پژوهش‌هایی از این دست، آن هم در سطح شهرستانی همچون سرخس با حدود یک صد آبادی دارای سکنه و خالی از سکنه و گرفتن اطلاعات از تعداد زیادی از اشخاص، از طریق منابع عمدتاً شفاهی و غیر مکتوب، تطبیق اطلاعات گوناگون با یکدیگر و تعیین درستی و نادرستی اطلاعات شفاهی کار آسانی نیست. این در حالی است که متأسفانه بخشی از این اطلاعات شفاهی به دلیل درگذشت بزرگان و مطلعین اقوام، طوایف و گروهای انسانی طی دوره‌های گذشته از میان رفته است و همین خود دشواری کار را دو چندان می‌کند. به‌ویژه این که در اوضاع و احوال کنونی، نویسندگان و پژوهشگران مجبورند برای انجام چنین پژوهش‌ها، که اصطلاح امروزه کاربردی نیست و تطابق چندانی با اهداف دستگاه‌های رسمی ندارد صرفاً وقت و هزینه شخصی را

کار رفته است بنابراین افزودن بخش اعلام به آن موجب افزایش بیش از حد صفحات کتاب می‌شد که از آن خودداری نمودم.

۱۳- در این دوره معصومه گلاوی، خیراله دانایی، صادق خواجه، تقی علی‌پور، حمیدرضا داوری، علیرضا سیستانی و غلام شهرکی اعضای شورا و محمد امینی فر شهردار سرخس بوده‌اند.

مصرف آن نموده و بدون بهره‌مندی از امکانات و کمک‌های ادارات و سازمان‌های دولتی و غیر آنکار را پیش ببرند. بنابراین کتاب حاضر نیز همچون هر تحقیق و تألیف دیگری از خطا و کاستی مصون نیست. صاحب این قلم برای کمک به رفع کاستی‌ها و تکمیل مجموعه پژوهش‌های مربوط به سرخس، دست یاری به سوی شما خوانندگان گرامی دراز می‌کند. به این امید که دیگر پژوهش‌های نویسنده که به توفیق خداوند در آینده در قامت کتاب انتشار خواهد یافت نیز مورد استفاده علاقه‌مندان قرار گیرد.^{۱۴}

دوم این که در این کتاب به مقتضای بحث، نام‌های فراوانی اعم از قوم، طایفه، تیره، خاندان، نام خانوادگی و یا نام اشخاص آورده شده است. جمع‌آوری دقیق همه نام‌های مربوط به ده‌ها گروه قومی، طایفه‌ای و غیره آن هم در گستره زمانی حدود یک و نیم قرن و در پهنه جغرافیایی وسیعی که بیش از یک صد نقطه شهری، روستایی و مکان را شامل شده - و خود به خود نشان از پراکندگی گسترده زمانی، مکانی و موضوعی دارد - بسی دشوار است. بنابراین با همه تلاشی که مصروف این کار نموده‌ام هیچ بعید نیست که به صورتی ناخواسته تعدادی از این نام‌ها از قلم افتاده باشد. در این جا از همه کسانی که اسامی اشخاص متعلق به طایفه، تیره و یا خانواده و یا بزرگان و ریش سفیدان آنها از قلم افتاده پوزش خواست و راهشمندم هرگونه اطلاعات شفاهی، مکتوب، عکس یا اسناد تاریخی خود را در اختیار نویسنده قرار دهند تا در چاپ بعدی این کتاب و یا سایر نوشته‌هایم مورد استفاده قرار گیرد. شماره تلفن همراه و نشانی پست الکترونیک من به این ترتیب است: ۰۹۱۵۳۰۰۱۴۸۲ - namialiasghar@gmail.com

علی اصغر نامی

رمدستان ۱۳۹۴. ش - مشهد

۱۴- نویسنده کتاب امیدوار است که بخش عمده اطلاعات، عکس‌ها و اسناد جمع‌آوری شده اش در باره سرخس و مردم آن به تدریج در قالب چند کتاب منتشر و در اختیار مردم سرخس و دوستان این سرزمین قرار گیرد و بخش دیگری از آن نیز در "موزه مردم‌شناسی سرخس" که تأسیس آن یک ضرورت است به معرض نمایش درآید. همچنین انتظار دارد برای غنی شدن بیشتر این مجموعه، همه کسانی که در باره یکصد و پنجاه سال گذشته سرخس و مردمانش هر گونه اطلاعات، عکس و سندی در اختیار دارند نویسنده را بی نصیب نگذارند تا به این وسیله مجموعه مورد نظر هرچه بیشتر رو به کمال برود.